

POSITION OF COMPETITIVENESS OF SLOVAK AGRI-FOOD SECTOR WITHIN THE V4 COUNTRIES*Ladislav Mura***ABSTRACT**

There are very influent determinants of the world economy as a globalization, integration processes. The acceleration mentioned processes brings various advantages as an international entrepreneur and co-ordination and disadvantages as a ratcheted competence fight. The aim of the paper is to evaluate the competitiveness of Slovak agri-food sector at V4 Countries (Poland, Czech Republic, Slovakia and Hungarian). By analyse of real competitiveness along with the agri-food trade development, segmentation of markets we encourage to identify competitiveness at local markets through RCA index and NEI indicator and at world market through RCA-1 index. We use MDE and MDI index for quantification of diversification of Slovak export and import.

Keywords: Competitiveness, Comparative Advantage, Slovak Agri-food Sector, V4 Countries

ÚVOD

Prioritou domácej hospodárskej politiky v oblasti agropotravinárstva je zabezpečiť ponuku výživovo hodnotných, bezpečných a kvalitných potravinárskych výrobkov, podporovať a ďalej rozvíjať výkonnosť agropotravinárskeho komplexu tak, aby v konkurenčnom boji s ostatnými členskými krajinami Európskej únie obstála. Štát prostredníctvom legislatívy má za úlohu vytvoriť konkurenčné prostredie pre podnikateľské subjekty, zabezpečiť adekvátne nástroje podpory v interakcii s uplatňovaním Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ.

Prebiehajúce medzinárodné internacionalizačné procesy a svetová globalizácia výraznou mierou formujú trh s agropotravinárskymi produktmi. V dnešnom globálnom hospodárskom usporiadaní nastávajú významné zmeny, na ktoré musí reagovať aj obchodná politika Slovenska, ktorej súčasťou je aj obchodná politika v oblasti poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov. Pri súčasnom stave otvorenosti slovenskej ekonomiky vystupuje do popredia potreba zvyšovania jej vonkajšej konkurencieschopnosti.

Problematika konkurencieschopnosti agropotravinárstva a vplyv globalizácie na trh s potravinami je predmetom záujmu viacerých domácich a zahraničných odborníkov. Okrem iných sa jej venujú aj **Bečvářová (2006)**, **Bielik a Rajčániová (2004)**, **Jeníček (2007)**, **Lamberton (2002)**, **Matošková (2007)**, **Mura a Mušák (2010)**, **Podolák (2000)**, **Šrédl (2001)**, **Winjands et al. (2006)** a iní odborníci.

Rastúce svetové globalizačné tendencie, umocnené integračnými procesmi zosilňujú konkurenčný boj medzi podnikateľskými subjektmi a nútia ich zvyšovať svoju vlastnú konkurencieschopnosť. Zvyšovanie konkurencieschopnosti podniku je možné dosiahnuť okrem iných aj zväčšovaním kapitálu, čo vedie k prehĺbovaniu procesu globalizácie a internacionalizácie, konštatujú **Mura a Mušák (2010)**.

Na vzťah globalizácie k sektoru potravinárstva orientoval svoju pozornosť i **Lamberton (2002)** a upozorňuje na negatíva globalizácie prezentované prostredníctvom rozširujúceho používania chemických

aditív. Uspieť v procese globalizácie možno okrem iného aj biopotravinárskymi produktmi, kontrolou znečisťovania a efektívnym riadením výrobných faktorov. Pochopenie tohto fenoménu pomôže spoločnosti z neho profitovať.

Holistický prístup k hodnoteniu konkurencieschopnosti na európskom trhu potravín uvádzajú vo svojej výskumnej práci **Wijnands et al. (2006)**. V diele môžeme sledovať pohľad na konkurencieschopnosť potravinárstva ako širokospektrálnu problematiku. Pre Slovensko je okrem hodnotenia konkurencieschopnosti na úrovni EÚ-27 dôležité analyzovať aj postavenie voči okolitým krajinám.

Viacero autorov sa zaoberalo definíciou konkurencieschopnosti. Z koncepcného hľadiska predstavuje konkurencieschopnosť sústavu premenných, ktoré je ťažko empiricky poňať a práve preto nie je ľahké nájsť riešenie. Tiež neexistuje dostatočne presná definícia na vyjadrenie všetkých aspektov, ktoré ovplyvňujú alebo súvisia s konkurencieschopnosťou, upozorňujú **Bielik a Rajčániová (2004)**.

Podľa **Šrédl (2001)** predstavuje konkurencieschopnosť predovšetkým optimálne využitie ľudských a kapitálových zdrojov. Znamená to, že podstatná časť rozdielu v konkurencieschopnosti ekonomík spočíva v samotných podnikoch. Celosvetové porovnania potvrdzujú, že medzinárodné rozdiely v produktivite sú zhruba z 85 % zapríčinené vnútornou situáciou podnikov. Kľúčom k úspechu sú potom skôr inovácie, organizácia, vedenie a motivácia zamestnancov ako najnovšie technológie.

Až štyri prístupy k pojmu konkurencieschopnosť uvádza **Jeníček (2007)**. Prvý prístup je tzv. engineering approach, ktorý chápe konkurencieschopnosť krajiny ako sumu konkurenčných síl jednotlivých firiem. Podniková konkurencieschopnosť je chápaná ako schopnosť firmy maximalizovať produktivitu a príjem z výrobných faktorov. Druhý prístup s názvom environmental/systematic approach, rovnako hovorí o závislosti národnej konkurencieschopnosti na konkurencieschopnosti jednotlivých firiem. Autor však upozorňuje na fakt, že podniková konkurencieschopnosť ale nie je vnútorná, ale vonkajšia, závisí od prostredia, v ktorom sa firma nachádza. Podľa tretieho prístupu, tzv. capital development je konkurencieschopnosť závislá na schopnosti hospodárstva akumulovať technologický, ľudský a fyzický kapitál. V poradí štvrtý prístup označovaný ako akademický,

vidí konkurencieschopnosť ako oblasť, v ktorej je potrebný ďalší výskum a analýzy. Uvedené štyri prístupy poukazujú na možnosť rozdielnych pohľadov na konkurencieschopnosť a jej určovanie.

Konkurencieschopnosť definuje **Bečvářová (2006)** ako schopnosť dosahovať v konkurenčnom prostredí výsledky zodpovedajúce cieľom systému a ich dynamike.

Vstupom do Európskej únie začali pre Slovensko a ďalšie nové členské krajiny plynúť výhody súvisiace s liberalizáciou vzájomnej obchodnej výmeny a zavedených obchodných systémov, ktoré poskytuje Spoločná poľnohospodárska politika. Nové krajiny sa podľa **Matoškovej (2007)** snažia získať stabilné pozície na agropotravinárskych trhoch EÚ, čo sa začalo prejavovať zvýšeným konkurenčným tlakom. Uvedené by malo vyústiť do istej diverzifikácie poľnohospodárskych a potravinárskych aktivít v rámci tohto zoskupenia.

Európsky potravinársky priemysel je zaujímavým sektorom z dôvodu rozsahu a ekonomickej aktivity, zhodujú sa **Winjands et al. (2006)**. Konkurencieschopnosť európskeho potravinárstva je však krehká. Európska únia je najväčším exportérom a importérom potravín, pričom potravinárstvo sa podieľa na celkovej ekonomike 2 %-tami a 11 %-tami na výrobných odvetviach.

Konkurencieschopnosti vo svetovej ekonomike sa venuje **Podolák (2000)**. Tvrdí, že medzinárodná konkurencieschopnosť krajiny môže byť v zásade definovaná ako schopnosť štátu zúčastniť sa vo svetovej súťaži produkovaním a výmenou produktov a služieb, schopnosť presadiť sa na zahraničných trhoch a obsadenie trhového priestoru.

Z naznačených pohľadov a názorov odborníkov je zrejmé, že problematika konkurencieschopnosti je veľmi zložitá a diferencovaná. V ďalšej časti vedeckého článku sa sústreďujeme na hodnotenie pozície konkurencieschopnosti agropotravinárstva Slovenska v rámci zoskupenia Vyšehradskej štvorky.

Hlavným cieľom predkladaného vedeckého článku posúdenie pozície konkurencieschopnosti agropotravinárstva Slovenskej republiky medzi krajinami V4.

MATERIÁL A METODIKA

Konkurencieschopnosť skúmaného odvetvia národného hospodárstva sledujeme prostredníctvom vybraných ukazovateľov. Analýzu konkurencieschopnosti sme realizovali na základe obchodnej výmeny Slovenskej republiky s ostatnými krajinami zoskupenia V4 (Poľsko, Česká republika, Maďarsko). Konkurencieschopnosť kvantifikujeme prostredníctvom

ukazovateľa preukázaných komparatívnych výhod – RCA, indexu rastu konkurencieschopnosti – RCA-1 a indexu čistej obchodnej výkonnosti – NEI. Keďže Slovensko je krajinou s vysokou mierou otvorenosti ekonomiky, sledovali sme aj mieru diverzifikácie exportu a importu prostredníctvom ukazovateľov MDE a MDI. V komparácii s inými odvetviami hospodárstva Slovenskej republiky môžeme v poľnohospodárstve sledovať výraznejšiu disparitu zvládnutia trhových problémov. Okrem uvedených indexov sme z dostupných vedeckých metód použili aj logické metódy, SWOT analýzu a vybrané matematicko – štatistické metódy.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY A DISKUSIA

Cieľom Slovenska je profitovať z výhod, ktoré prináša globalizácia. Vstup našej krajiny do Európskej únie znamenal začiatok adaptácie na výrobné, obchodné a podnikateľské prostredie zjednoteného európskeho trhu, Spoločnú poľnohospodársku politiku a Spoločnú obchodnú politiku EÚ.

Konkurencieschopnosť slovenského agropotravinárstva na spoločnom trhu Európskej únie je silne ovplyvňovaná ekonomickými parametrami produkcie. Úroveň ekonomických ukazovateľov je dôležité sledovať najmä v porovnaní s geograficky blízkymi krajinami EÚ s podobnou štruktúrou produkcie. Osobitne to platí pre krajiny V4, ktoré mali rovnakú východiskovú pozíciu. Je dôležité, aby manažéri agropotravinárskych podnikov dokázali čo najefektívnejšie využiť svoje prírodné podmienky a zodpovedajúcu výrobnú štruktúru. Efektívnosť použitia výrobných faktorov a výrobnéj spotreby je kľúčovým parametrom konkurencieschopnosti, ktorá umožňuje zhodnotiť schopnosť agrárneho sektora využívať svoje podmienky a zhodnotiť efektívnosť voľby výrobnéj štruktúry. V nadchádzajúcom období bude musieť Slovensko prehodnotiť svoje exportné aktivity a okrem hľadania nových príležitostí sa bude musieť snažiť udržať doterajšie odbytové teritória.

Hodnotenie konkurencieschopnosti celkového agropotravinárskeho obchodu v súčasnom období svetovej globalizácie a internacionalizácie hospodárskych procesov sa stáva nevyhnutným základom pre hodnotenie konkurencieschopnosti agropotravinárskych produktov v kontexte s celkovým svetovým obchodom. Túto požiadavku spĺňa index rastu konkurencieschopnosti (RCA-1), ktorý vo svojej kalkulácii zahŕňa údaje o agropotravinárskom obchode v rámci celého sveta s agropotravinárskym tovarom na svetových trhoch, ktoré v roku 2004 konkurencieschopnosť nedosiahli. V tabuľke 1 môžeme sledovať, že dve krajiny zoskupenia V4 – Poľsko a Maďarsko sa pohybovali približne na hranici konkurencieschopnosti.

Tabuľka 1: Konkurencieschopnosť agropotravinárskych produktov zoskupenia V-4 na svetovom trhu kvantifikovaná indexom rastu konkurencieschopnosti (RCA-1)

Krajina	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Slovensko	0,67	0,56	0,57	0,52	0,53	0,50
Česko	0,65	0,63	0,53	0,50	0,52	0,51
Maďarsko	1,40	1,32	1,01	0,96	0,95	1,01
Poľsko	1,45	1,49	0,95	0,89	0,91	0,94

Zdroj: ŠÚ SR (2010), EUROSTAT (2010)

Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky máme s Českou republikou bezcolnú výmenu tovarov. Napriek dlhodobo liberálnym podmienkam ale celkovo nevedli k výraznejšiemu posilneniu našej konkurencieschopnosti na českých trhoch. Nepriaznivý vývoj konkurencieschopnosti podľa ukazovateľa preukázaných komparatívnych výhod (RCA) a indexu čistej obchodnej výkonnosti (NEI) môžeme pozorovať aj pri obchodovaní s Poľskom, ktoré od roku 2004 po absolútnom zrušení colných bariér veľmi výrazne expandovalo na trhy Európskej únie. V roku 2005 to viedlo k strate konkurencieschopnosti Slovenska. Naopak, liberalizácia obchodu sa pozitívne prejavila pri obchodovaní Slovenska s Maďarskom. Situáciu uvádza tabuľka 2.

Tabuľka 2: Konkurencieschopnosť agropotravinárskeho obchodu Slovenska kvantifikovaná indexom preukázaných komparatívnych výhod (RCA) a indexom čistej obchodnej výkonnosti (NEI)

Ukazovateľ RCA za obdobie	K r a j i n a		
	Česko	Maďarsko	Poľsko
2002	0,13	0,33	1,01
2003	0,17	0,71	0,72
2004	0,19	0,60	0,55
2005	0,24	1,03	0,10
2006	0,04	1,26	-0,10
2007	0,08	1,12	0,05
2008	0,06	1,22	-0,04
Ukazovateľ NEI za obdobie			
2002	-0,25	-0,15	0,18
2003	-0,20	0,07	0,04
2004	-0,13	0,07	-0,14
2005	-0,06	0,31	-0,24
2006	-0,17	0,41	-0,29
2007	-0,14	0,33	-0,16
2008	-0,20	0,39	-0,11

Zdroj: ŠÚ SR (2010), EUROSTAT (2010)

V sektore potravinárstva došlo po vstupe Slovenska do Európskej únie k čiastočnému poklesu produkcie potravín, nápojov a tabakových výrobkov. Vyplýva to z indexu priemyselnej produkcie v neočistenej forme. Prehlboval sa diferencovaný ekonomický vývoj jednotlivých výrobných odborov, ktoré sa ocitli pod silným konkurenčným tlakom obchodných reťazcov a zahraničných výrobcov. Najviac sa uvedená skutočnosť prejavila v podnikateľskej úspešnosti podnikov mliekarenskeho, mlynárskeho, pekáraenského, mäso spracujúceho a hydinárskeho priemyslu. V týchto odboch potravinárstva došlo iba k minimálnej, resp. až zápornej rentabilite. Očakáva sa, že pod vplyvom účinkov Spoločnej poľnohospodárskej politiky bude naďalej dochádzať k poklesu zastúpenia slovenských agropotravinárskych produktov na slovenskom trhu z celkovej ponuky potravín. Naopak, import agrokomodít a potravín bude rásť predovšetkým z krajín ako Poľsko, Taliansko, Rumunsko, kde je výška

výrobných nákladov vo viacerých oblastiach agropotravinárstva nižšia ako na Slovensku. Z uvedeného dôvodu je dôležité, aby slovenské potravinárske podniky do budúcnosti hľadali nové trhy pre zabezpečenie odbytu svojich produktov. Na druhej strane na spotrebiteľoch ostáva rozhodnutie, či uprednostnia kvalitné a domáce potraviny, alebo lacnejšie a v mnohých prípadoch menej kvalitné importované potraviny.

Vo svete sme svedkami vzájomného prepájania národných ekonomík a internacionalizácie hospodárskych procesov. Naša krajina túto celosvetovú výzvu prijala, nastúpila trend ekonomickej integrácie, postupne prechádzala jednotlivými jej stupňami. Najvýraznejším medzníkom sa stal vstup Slovenskej republiky do Európskej únie v máji roku 2004 a svoje plnoprávne členstvo v tomto integračnom zoskupení potvrdila 1. januára 2009 vstupom do jednotnej menovej únie prijatím spoločnej európskej meny Euro. Členstvo našej krajiny prinieslo slovenským podnikom mnohé výhody a trhové príležitosti, ale zároveň sa akcelerovala konkurencia, uvádza **Mura (2010)**. Potreba analyzovať a vyhodnocovať pozíciu slovenského agropotravinárstva na zjednotenom trhu je teda mimoriadne dôležitá.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti prostredníctvom inovácií môžeme veľmi názorne sledovať v mliekarenskom, mäso spracujúcom i hydinárskom priemysle a v priemysle nealkoholických nápojov. Praktickými príkladmi sú nové produkty reagujúce na požiadavky trhu (napr. produkty fit línie), inovované produkty tradičnej kvality a obľuby medzi spotrebiteľmi. Svoju konkurencieschopnosť zvyšujú potravinárske podniky aj formou koncentrácie a špecializácie. Posledne menované je príznačné osobitne pre mliekarenský priemysel.

Kvalitné a bezpečné kyslomliečne výrobky možno podľa **Zeleňákovvej et al. (2008)**, **Kozelovej et al. (2010)** a ďalších vyrobiť jedine z kvalitnej základnej suroviny. Na dôležitosť kvality a bezpečnosti potravín vo vzťahu k zvyšovaniu ich konkurencieschopnosti na trhu poukazujú aj **Salustiano et al. (2004)**, **Čapla et al. (2010)**, ktorí analyzovali účinnosť a efektívnosť sanitačných postupov na potravinárskych zariadeniach a povrchoch.

V rámci otvoreného trhového priestoru Európskej únie dochádza k veľkému pohybu agropotravinárskych produktov. Susedské krajiny Slovenska: Česko, Maďarsko a Poľsko majú v rámci zoskupenia V4 značný objem exportu a importu potravín. Slovensko ako krajina s vysokou mierou otvorenosti ekonomiky musí analyzovať svoju pozíciu. Z uvedeného dôvodu sme pristúpili aj k analýze miery diverzifikácie exportu a importu prostredníctvom index MDE a MDI. Menované indexy kvantifikujú rôznorodosť vývozu, resp. dovozu agropotravinárskych produktov do/z krajín alebo vybraných zoskupením. V našom prípade to bolo zoskupenie V4. Na základe uvedeného ukazovateľa sme podrobili analýze celkovo 200 komodít podľa colného sadzovníka. Pri komparácii hodnôt MDE a MDI zistujeme, že dovoz z Českej republiky na Slovensko je viac špecializovaný ako slovenský export. Vývoz Slovenskej republiky do Maďarska a Poľska je menej diverzifikovaný ako dovozy z týchto krajín. Mieru diverzifikácie exportu, resp. importu agropotravinárskych produktov Slovenska prezentuje tabuľka 3.

Tabuľka 3: Miera diverzifikácie exportu, resp. importu agropotravinárskych produktov Slovenska

Ukazovateľ MDE za obdobie	K r a j i n a		
	Česko	Maďarsko	Poľsko
2002	0,914	0,951	0,975
2003	0,909	0,939	0,979
2004	0,909	0,946	0,975
2005	0,903	0,927	0,933
2006	0,897	0,918	0,924
2007	0,902	0,910	0,921
2008	0,895	0,923	0,924
Ukazovateľ MDI za obdobie			
2002	0,920	0,911	0,963
2003	0,914	0,885	0,903
2004	0,912	0,898	0,931
2005	0,913	0,898	0,923
2006	0,908	0,895	0,895
2007	0,905	0,899	0,917
2008	0,909	0,903	0,922

Zdroj: ŠÚ SR (2010), EUROSTAT (2010)

Ako je z uvedených hodnôt zrejmé, s krajinami Vyšehradskej štvorky došlo za sledované obdobie k relatívne miernemu poklesu špecializácie, ktorá je žiaduca k dosiahnutiu komparatívnych výhod. Do Poľska malo Slovensko najviac špecializovaný export v roku 2005. Z hľadiska komoditnej štruktúry sa Slovensko najviac špecializuje na produkty mliekarenskeho a pečivárskeho priemyslu v prípade vývozu do Českej republiky, v prípade vývozu do Maďarska ide aj o komoditu mäso a cukrovinky, v prípade vývozu do Poľska sa špecializujeme najmä na slad a cukrovinky.

Pri budovaní konkurencieschopnosti je dôležité poznať silné a slabé stránky vnútorného prostredia, príležitosti a ohrozenia z vonkajšieho prostredia. V záujme odhalenia týchto faktorov sme uskutočnili SWOT analýzu v sektore agropotravinárstva SR z ekonomického hľadiska. Zistenia sme usporiadali do tabuľky 4.

Pri systematickom budovaní konkurencieschopnosti sú potrebné v neposlednom rade i ľudské zdroje. Počet pracovníkov v agropotravinárstve prudko klesal za uplynulé roky. V súčasnosti je preto potrebné stabilizovať najmä štruktúru pracovníkov a usilovať sa o to, aby skúsení a špecializovaní odborníci neodchádzali do iných sektorov.

Tabuľka 4: SWOT analýza sektoru poľnohospodárstva a potravinárstva

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vhodná veľkostná štruktúra agropotravinárskych podnikov z hľadiska modernizačných investícií a potenciálnej konkurencieschopnosti, ➤ Veľký potenciál využitia poľnohospodárskej pôdy a osobitne prírodných lúk a pastvín, ➤ Vysoké percento voľného dlhodobého majetku, najmä stavieb, ➤ Tradícia agropotravinárstva, ➤ Silnejší záujem o ekologické poľnohospodárstvo s veľkým potenciálom pre rozvoj výroby potravinárskych produktov s vysokou pridanou hodnotou, ➤ Kvalita potravín a vysoký stupeň ich kontroly, ➤ Relatívne hustá štruktúra osídlenia, ➤ Dostatočne rozvinutá sieť stredoškolského, vysokoškolského a celoživotného vzdelávania v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva, ➤ Zvýšený rast záujmu o odbytové organizácie výrobcov, ktoré prispievajú k zlepšeniu konkurencieschopnosti na vidieku. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stagnujúci produkčný systém poľnohospodárskych subjektov a potravinárskeho priemyslu charakterizovaný zastaranými a opotrebenými budovami, zariadením a vybavením, ➤ Nízka prepojenosť poľnohospodárskeho sektora na potravinársky sektor, ➤ Nedostatočne využívané existujúce spracovateľské kapacity, ➤ Nerozvinuté lokálne a regionálne výrobo - spotrebné reťazce, ➤ Slabo rozvinutý trh, nedostatočné spracovateľské kapacity a nedostatočná propagácia produktov ekologického poľnohospodárstva a potravinárstva, ➤ Dlhodobá podstatne nižšia úroveň príjmov pracovníkov agropotravinárstva ako v iných odvetviach, ➤ Nedostatočný dopyt po inováciách v podnikateľskom sektore, slabá motivácia a informovanosť podnikov pre zavádzanie inovácií, ➤ Horšie ekonomické výsledky a stratovosť hospodárenia v mnohých podnikoch vo vidieckych regiónoch horských a v ostatných znevýhodnených oblastiach pri vysokej miere miestnej nezamestnanosti v týchto oblastiach.

Tabuľka 4: SWOT analýza sektoru poľnohospodárstva a potravinárstva (pokračovanie)

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zmodernizované vybavenie, strojový park a zrekonštruované budovy v agropotravinárskom sektore šetrné k životnému prostrediu, ➤ Zlepšená konkurencieschopnosť agropotravinárskeho sektora v spojení so zvýšenou kvalitou potravinárskych výrobkov, ➤ Inovované agropotravinárstvo, ➤ Diverzifikácia ekonomickej základne vidieckych oblastí hlavne zavádzaním odvetví ponúkajúcich priestor pre finalizáciu a predaj, ➤ Silnejšie postavenie prvovýrobcov na trhu, ➤ Rozvoj informačných a komunikačných technológií, ➤ Zvýšenie objemu výroby produktov s vysokou pridanou hodnotou a nízkymi negatívnymi dopadmi na životné prostredie (napr. produkty ekologického poľnohospodárstva a potravinárstva), ➤ Vyššia úroveň odbornosti a informovanosti pracujúcich v agropotravinárstve, ➤ Prílev kapitálu na vidiek prostredníctvom zvýšenia návštevnosti vidieckych regiónov v súvislosti s vidieckym cestovným ruchom, agroturistikou, rozvojom tradičných remesiel a obnovou dediny, ➤ Rozvoj obcí prostredníctvom realizácie miestnych stratégií rozvoja. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvoj podnikov prebieha najmä v Bratislavskom kraji a ostatných regiónoch (NUTS II), čo je spojené s dostatočnou dopravnou infraštruktúrou a výstavbou priemyselných parkov, prevádzkou veľkých obchodných reťazcov a veľkých priemyselných podnikov, ➤ Silnejší vplyv obchodných reťazcov, ➤ Oslabovanie postavenia prvovýrobcov pri odbyte svojej produkcie, ➤ Zníženie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora v súvislosti s nedostatočným tempom modernizácie a inovácie a nedostatočnou úrovňou odbornosti a informovanosti pracujúcich v tomto sektore, ➤ Nárast dovozu potravín pod vplyvom globalizácie a súčasne očakávaný pokles počtu menších regionálnych potravinárskych podnikov, ➤ Odliv kvalifikovaných a potenciálnych personálnych kapacít.

Zdroj: MP SR (2008) a doplnené autorom

Vzdelanostná úroveň pracujúcich v sektore má podľa štatistík MP SR celkove mierne stúpajúcu úroveň. V kvalifikačnej štruktúre sú najviac zastúpení pracovníci so stredným odborným vzdelaním a pracovníci so základným vzdelaním. Dochádza však k zvyšovaniu podielu vysokoškolsky vzdelaných poľnohospodárov, potravinárov a ekonómov. Za účelom zvyšovania konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora je žiaduce, aby pracovníci mali potrebné odborné vedomosti a aktuálne informácie. Tie sú nevyhnutné pre úspešné pôsobenie v podnikateľskom prostredí. Aj v tomto prípade je najlepším prostriedkom dosiahnutia želaného stavu celoživotné vzdelávanie. Dôležitú úlohu zohráva aj podnikateľské poradenstvo, ktoré by bolo vhodné vo väčšej miere využívať zo strany podnikateľskej subjektov.

ZÁVER

Problematika konkurencieschopnosti musí byť predmetom záujmu od vrcholového manažmentu agropotravinárskych podnikov, cez orgány štátnej správy a orgánov Európskej únie až po odborníkov z akademickej obce. V predkladanom vedeckom článku sme našu pozornosť orientovali na analýzu pozície konkurencieschopnosti agropotravinárstva SR v rámci krajín Vyšehradskej štvorky. V článku sme využili viacero metodických prístupov k riešeniu stanoveného cieľa. Prostredníctvom vybraných ukazovateľov (RCA, RCA-1, NEI, MDE, MDI) sme kvantifikovali konkurencieschopnosť slovenského agropotravinárstva. Výsledky zistení prezentujeme prostredníctvom

jednotlivých tabuliek. Z celkovej analýzy pozície konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora Slovenska v skupine krajín V4 vyplynuli nasledovné závery:

- pri produktoch rastlinnej výroby sa zamerať na také, ktoré sú z komerčného hľadiska zaujímavé a majú na trhu zabezpečený odbyt (napr. olejiny, obilniny),
- pri produktoch živočíšnej výroby odporúčame zvyšovať intenzitné parametre v chove ošípaných a hovädzieho dobytku a zamerať sa na tie druhy mäsa a potravinárskych výrobkov, po ktorých je na zahraničných trhoch dopyt (hovädzie mäso, teľacie mäso),
- agropotravinárskym podnikom doporučujeme internacionalizovať podnikanie a prenikať okrem trhov západných krajín Európskej únie hlavne na trhy ázijských krajín, kde existuje značný dopyt po biopotravinách a bioproduktoch pochádzajúcich z ekologickej výroby,
- vzhľadom k poklesu vývozných cien slovenských agropotravinárskych produktov, na zvyšujúce sa dovozné ceny týchto produktov a negatívnym saldom zahraničnoobchodnej agrobilancie (predovšetkým s Českou republikou a Poľskom) odporúčame pristúpiť k špecializácii vývozu a zamerať sa na spracované výrobky a zároveň opustiť prebytkové vývozy,
- odporúčame vykonať hĺbkový audit so zameraním na zistenie príčin, ktoré stoja za strácaním pozície na českom trhu, ktoré je tradičným odbytovým teritórium, určiť špecializáciu produktov s perspektívou úspešnosti na trhu,

- zintenzívniť agromarketingové činnosti na cieľových trhoch intenzívnejšou a efektívnejšou propagáciou,
- propagovať a podporovať programy orientované na rast konkurencieschopnosti agropotravinárskych podnikov. Využívať podporné prostriedky na zlepšenie technologického vybavenia podnikateľských subjektov, ktoré sú základom pre ekonomicky efektívnejšiu potravinársku výrobu.

Na základe uvedených zistení odporúčame v budúcnosti pokračovať v zdokonaľovaní a hľadaní možností hodnotenia konkurencieschopnosti agropotravinárskych komodít na zahraničných trhoch, pozornosť orientovať na zvyšovanie kvalitatívnych parametrov potravinárskych produktov, zavádzať produktové inovácie, prehodnotiť a zefektívniť marketingovú koncepciu vo väzbe na celkovú konkurencieschopnosť podnikateľských subjektov a odvetvia, budovať systematicky trhovú pozíciu a hodnotiť nielen výsledky na makroúrovni, ale aj na úrovni konkrétnych agropotravinárskych podnikov.

LITERATÚRA

- BEČVÁŘOVÁ, V. 2006. Předpoklady konkurencieschopnosti zemědělských podniků v současném agrobyznisu. In *Konkurencieschopnost' v EU – výzva pre krajiny V4. Zborník príspevkov z Medzinárodných vedeckých dní 2006*. Nitra: SPU, 2006, p. 1-6, ISBN 80-8069-704-3
- BIELIK, P., RAJČÁNIOVÁ, M. 2004. Competitiveness analysis of agricultural enterprises in Slovakia. In *Agricultural Economics*, vol. 50, 2004, no. 12, p. 556 – 560, ISSN 0139-570X.
- ČAPLA, J., ZAJÁC, P., VIETORIS, V., BAJZÍK, P. 2010. New methodologies for biofilms control in food industry. In *Potravinárstvo*, vol. 4, no. 3, p. 10-13, ISSN 1338-0230.
- EUROSTAT. 2010. Statistics, Economy and Finance. [online]. [cit. 2010-05-20]. Dostupné na adrese: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>
- JENÍČEK, V. 2007. Competitiveness I. In *Agricultura Tropica et Subtropica*, 2007, vol. 40, no. 1, p. 13–18, ISSN 0231-5742
- KOZELOVÁ, D., MATEJKOVÁ, E., QINETI, A. 2010. Analyzing consumer's opinion on organic food, their safety and availability in the slovak food market. In: *Potravinárstvo*. vol. 4, no. 3, p. 30-35, ISSN 1338-0230. DOI: 10.5219/16
- LAMBERTON, D. 2002. *Managing the global: Globalization, employment and quality of life*. London

(Great Britain) – New York (USA): I .B. Tauris Co Ltd Publishing, 2002, 268 p., ISBN 1-86064-706-5

MATOŠKOVÁ, D. 2007. *Konkurencieschopnosť slovenských agropotravinárskych komodít na trhoch štátov strednej Európy. Dizertačná práca*. Nitra: SPU, 2007. p. 5, p. 10-11

MP SR. 2006. Národný strategický plán rozvoja vidieka na programovacie obdobie 2007-2013. [online]. [cit. 2010-05-20]. Dostupné na adrese: <http://www.land.gov.sk/sk/?fID=32>

MURA, L. 2010. *Internacionalizácia podnikania malých a stredných podnikov na Slovensku. Dizertačná práca*. Nitra: SPU, 2010. p. 9-10

MURA, L., MUŠÁK, J. 2010. Vplyv globalizácie na konkurencieschopnosť agropotravinárskych podnikov. In *Konkurencia – teoretické a praktické aspekty*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. Medzinárodná vedecká konferencia. 2010, p. 35 - 37, ISBN 978-80-87035-30-6

PODOLÁK, A. 2000. Metodologický prístup hodnotenia efektívnosti komoditného agroobchodu. In *Aktuálne problémy agrárneho trhu*. Nitra: 2000, p. 31 – 34, ISBN 80-7137-750-3

SALUSTIANO, V. C., ANDRADE, N., BRANDA, O. 2004. Microbiological Aspects of milk processing plant. In *Journal of Food Safety*, vol. 24, 2004, no. 3, p. 160-166.

ŠRÉDL, K. 2001. Vyjadřování podnikové konkurencieschopnosti pomocí souhrnné analýzy trhu a jeho efektívnosti. In *Ekonomické a manažerské aspekty trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva. Medzinárodné vedecké dni 2001*. Nitra: SPU, p. 487 – 490. ISBN 80-7137-867-4

ŠŮ SR. 2010. Vybrané charakteristiky poľnohospodárstva. [online]. [cit. 2010-07-27]. Dostupné na adrese: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=7351>

WIJNANDS, J. H. M., VAN DER MEULEN, B. M. J., POPPE, K. J. 2006. Competitiveness of the European Food Industry. An economic and legal assessment. Enterprise and Industry, Ref. No. ENTR/05/75. [online]. [cit. 2010-05-20]. Dostupné na adrese: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/files/competitiveness_study_en.pdf

ZELENÁKOVÁ, L., GOLIAN, J. ZAJÁC, P. 2008. Application of ELISA tests for the detection of goat milk in shep milk. In *Milchwissenschaft*. vol. 63, 2008, no. 2, p. 137-141, ISSN 0026-3788.

Contact address:

Ing. et Bc. Ladislav Mura, PhD., Institute of Technology in Dubnica nad Váhom, Department of Specialized Subjects and IT, Sládkovičova 533/20, 018 41 Dubnica nad Váhom, Slovakia, e-mail: ladislav.mura@gmail.com